

ثبات حاکمیت سیاسی با تقویت حکمرانی شهری از طریق ارتقاء کیفیت مدیریت شهری و سرمایه‌های اجتماعی

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۶/۲۵

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۸/۰۴

کد مقاله: ۴۱۳۹۸

جواد گنج خانلو^{۱*}

چکیده

عملکرد شهرداری و مدیریت شهری می‌تواند تأثیر فزاینده‌ای بر روی یک شهر داشته باشد. در میان سازمان‌های مختلف مدیریت شهری، شهرداری یکی از دستگاه‌هایی است که ارتباط مداوم و تنگاتنگی با عموم مردم دارد. وظایف شهرداری در گستره‌های گوناگون اجتماعی، فرهنگی، عمرانی، شهرسازی و خدماتی است؛ به‌گونه‌ای که هر فرد شهرنشین از آغاز تولد تا پایان زندگی نیازمند خدمات این نهاد غیردولتی است. وظایفی نظیر: سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای توسعه شهری، امور فنی و اجرایی و عمران شهری، وظایف خدماتی، وظایف اجتماعی و فرهنگی و... همگی از جمله مواردی هستند که بر عهده شهرداری‌ها و مدیریت شهری می‌باشد. لذا؛ از جمله پیامدهای اثربخش که بیانگر رضایت از نحوه عملکرد مدیریت شهری در ارائه سرویس و خدمات، احساس رضایت شهروندان از عملکرد شهرداری است که نتیجه آن موجب زایش و افزایش سرمایه اجتماعی در لایه‌های اجتماع به عنوان یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در حفظ، بقاء و ثبات سیاسی حکومت‌ها است. به عبارتی فقدان سرمایه اجتماعی، فقدان سایر سرمایه‌ها و اعتماد و در نهایت نارضایتی از سیستم و در نهایت تقویت گزاره‌های تخریب‌کننده و تنش‌آفرین را به همراه خواهد داشت و اثری منفی بر قدرت یک کشور خواهد گذاشت. پژوهش حاضر با هدف بررسی برهمکنش حکمرانی خوب شهری و اعتماد اجتماعی در بهبود کیفیت ارائه خدمات از سوی مدیریت شهری به شهر و شهروندان در جهت ثبات و تقویت حاکمیت و دولت می‌باشد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، مدیریت شهری، جغرافیای سیاسی، شهر

۱- دانشجوی دکترا جغرافیای سیاسی، دبیر نظام پیشنهادات شهرداری منطقه ۶ (j.yashar.g@gmail.com)

۱- مقدمه

شهرها در پی گسترش روزافزون، برای مدیریت و اداره خود راهی به جز زمینه سازی برای توسعه دموکراسی نیافته‌اند و در این راه به شکل تازه‌ای از حاکمیت دست‌یافته‌اند، که برخی آن را در حد اختراع و ابداع جدید بشری در ایجاد نظام اجتماعی نوین دانسته‌اند. شهرها و علی‌الخصوص شهرهای بزرگ یا اصطلاحاً کلان‌شهرها در نظام فعلی کشورها دارای نقش تعیین‌کننده در شکل‌دهی نظام‌های سیاسی و سمت‌وسو دهنده به این نظام‌ها می‌باشند. و آنچه باعث هدایت و اتخاذ سیاست‌های دولت‌ها و ثبات آن‌ها می‌گردد، خواست شهروندان بر پایه آنچه از سیاستمداران می‌خواهند می‌باشد. سیاستمداران و حاکمان نیز جهت عملیاتی شدن و توفیق برنامه‌ها و تدابیر خود در سطح حاکمیت کلان واحد سیاسی خود نیازمند همراهی شهروندان با جلب نظر ایشان و حمایت آن‌ها می‌باشند که این امر در بستر ایجاد آگاهی، مشارکت و اعتماد و به تعبیری دیگر آفرینش سرمایه اجتماعی محقق می‌گردد. ما در عصر حاضر برای توسعه، بیشتر از آنچه به سرمایه اقتصادی، فیزیکی و انسانی نیازمند باشیم به سرمایه اجتماعی نیازمندیم، زیرا بدون این سرمایه، استفاده از دیگر سرمایه‌ها به‌طور بهینه انجام نخواهد شد. از این‌رو موضوع سرمایه اجتماعی به عنوان یک اصل محوری برای دستیابی به توسعه محسوب شده است. یکی از مؤلفه‌های تأمین و تقویت سرمایه‌های اجتماعی جلب رضایت مردم از نحوه عمل حاکمیت به وظایف و برنامه‌های خود بوده و در این میان مدیریت شهری به عنوان بدنه اجرایی حاکمیت شهری که خود جزئی از بدنه حاکمیت اصلی می‌باشد دارای نقش اساسی می‌باشد. چراکه مدیریت شهری ملموس‌ترین و در جریان‌ترین واحد خدمت‌رسان به شهروندان بوده که هرروز با آن در ارتباط مستمر بوده و بازخوردهای فعالیت آن به راحتی و به سرعت قابل دریافت می‌باشد و جلب رضایت شهروند نیز به عنوان سلول بنیادی کالبد سرمایه اجتماعی می‌باشد.

با توجه به آنچه ذکر گردید می‌توان این‌گونه استنباط کرد که ارائه خدمت شایسته و مناسب به شهروندان همراه با احترام و صداقت و کسب رضایت ایشان از خدمات مدیریت شهری به شهر می‌تواند زمینه‌ساز تقویت و ارتقاء سرمایه‌های اجتماعی شده که به تبع آن ثبات سیاست‌گذاری و حاکمیت کلان واحد سیاسی در پرتو این سرمایه اجتماعی شکل می‌گیرد. و در این میان خدمات شهرداری‌ها به عنوان بازوان قدرتمند اجرایی مدیریت شهری نقشی تعیین‌کننده در این پروسه می‌باشند. چنانچه با توجه به دوره معاصر، مهم‌ترین رویداد سیاسی دهه اخیر بهار عربی می‌باشد. و شعله‌های آتشی که محمد بوعزیزی (دستفروش تونس) که خود را در مقابل شهرداری پایتخت تونس به آتش کشید هنوز فروکش نکرده است.

۲- روش تحقیق

روش کلی تحقیق حاضر توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شده است. در این تحقیق سعی شده است با استفاده از مفهوم و تعریف جغرافیای سیاسی به بررسی و تفسیر مفهوم جغرافیای سیاسی شهر بپردازد.

۳- مبانی نظری تحقیق

۳-۱- شهر

شهر به‌مثابه بخشی از سلسله‌مراتب سیستم قضایی و تقسیمات سیاسی - جغرافیایی هر کشور بر اساس شاخصه‌های مختلفی مانند؛ نوع حکومت، مدیریت، سطح آگاهی، علاقه‌مندی اجتماعی و مشارکت مردم در نظام تصمیم‌گیری و... شکل می‌گیرد. از نظر تعریف شهر و مکان شهری، تفاوت زیادی بین کشورها وجود دارد. در حال حاضر، تعاریف مختلفی از مکان شهری شده است که هیچ کدام به تنهایی رضایت بخش نیست. گاهی اوقات، شهر بر اساس فرهنگ شهری (تعریف فرهنگی)، گاهی بر اساس کارکرد اداری (تعریف سیاسی-اداری)، گاهی بر اساس افراد شاغل در بخش غیر کشاورزی (شاخص اقتصادی) و گاهی بر اساس تعداد جمعیت (شاخص جمعیت شناختی) تعریف می‌شود. (شارع پور، ۱۳۹۱) شهرها از جمله پدیده‌های فضایی-سیاسی هستند که از جایگاه و اهمیت بالایی در مطالعات جغرافیای سیاسی برخوردار بوده و هستند. یکی از نگرش‌های موضوعی جدید پرداختن به الگوهای گوناگون دولت از بعد فضایی است به طوری که جغرافیای سیاسی علاوه بر مطالعه ی دولت ملی، الگوهای جدید دولت محلی در سطوح فروملی از موضوعات مورد علاقه جغرافیدانان سیاسی است. (حافظ نیا، ۱۳۸۳) یکی از این مهم‌ترین دولت‌های محلی شهرها هستند که مطالعه و بررسی آن‌ها از اهمیت بالایی در جغرافیای سیاسی برخوردار است. همچنین، زندگی روزمره انسان

و انگیزه‌ها و پدیده‌هایی که او را از خانه بیرون برده، دوباره به خانه باز می‌گرداند، در محیط سیاسی اثر ژرفی میگذارد. این اثر گذاری از آن جهت مورد توجه ویژه جغرافیای سیاسی است که محیط زندگی گروه‌های انسانی را وادار به ایجاد ساختارهایی سیاسی و نظامی اداری برای اداره امور آن محیط می‌سازد. (مجتهد زاده، ۱۳۹۰) نظام مدیریت شهری باهدف اداره مطلوب امور شهر، سعی دارد. روابط میان عناصر شهری را هماهنگ سازد. به دلیل گستردگی و میان رشته‌ای بودن سیستم مدیریت شهری به مثابه یک سیستم باز، عوامل مختلفی در آن دخالت دارد و بدون شناخت این سیستم نمی‌توان عناصر و روابط را در جهت اهداف آن تغییر شکل داد، زیرا هنر برنامه‌ریزی، شناخت عناصر سیستم و ایجاد روابط بین آن عناصر است، به نحوی که این مجموعه عناصر در جهت هدف سیستم عمل کنند. بی‌توجهی به اجزاء همچنین عدم کشف روابط و میزان تاثیر هر یک از عناصر در نظام تصمیم‌گیری هرگز به یک نظام تصمیم‌گیری منسجم، موثر و معطوف به اهداف مطلوب منجر نخواهد شد. (زاهدی فر، ۱۳۷۳)

۲-۲- محدوده شهر

محدوده شهر عبارت است از حد کالبدی موجود شهر و توسعه آتی در دوره طرح جامع (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۹۰)

۳-۳- ملت (شهروندان در فضای شهر)

ملت بنیادی‌ترین بخش کشور است. جمع افرادی که از پیوندهای مادی و معنوی ویژه و مشخصی برخوردار باشند و با مکان جغرافیایی ویژه‌ای "سرزمین یکپارچه و جداگانه" همخوانی داشته باشند و حاکمیت حکومتی مستقل را واقعیت بخشد "ملت" آن سرزمین یا آن کشور شناخته می‌شوند (مجتهد زاده، ۱۳۹۰)، با ورود اقتصاد جهانی، ملت سازی رفته رفته مترادف شهرسازی می‌شود و شهرها به عنوان هسته اصلی جامعه جهانی عمل می‌کنند. (مویر، ۱۳۷۹)

۳-۴- جغرافیای سیاسی

جغرافیای سیاسی پدیده‌های سیاسی را در فضای درونی یک کشور مورد بحث قرار می‌دهد که به طور سنتی شامل مفاهیمی مانند مرز، ملت، حکومت و سرزمین است (حافظ نیا، ۱۳۸۱).

۳-۵- جغرافیای سیاسی شهر

مفهوم جغرافیای سیاسی شهر از جمله مفاهیم و حوزه‌های مطالعاتی در این حوزه است که با توجه به نوپا بودن آن تعریف دقیق و روشنی از آن صورت نگرفته و ابعاد مورد مطالعه آن نیز شناخته شده نیست. با توجه به تحولات دهه‌های اخیر و افزایش نقش آفرینی و بازیگری شهرها در عرصه‌های ملی و بین‌المللی زمینه برای برجسته‌تر شدن ابعاد سیاسی، ژئوپلیتیکی و سایر مفاهیم مرتبط با جغرافیای سیاسی در پدیده فضایی شهر فراهم آورده است به نوعی که میتوان شهر و ابعاد و ویژگیهای آن را به عنوان یکی از زیر بخش‌های مورد مطالعه در کشور جدا کرد و در سطحی بالاتر البته نه در سطح کشور، در قالب جغرافیای سیاسی شهر مورد مطالعه و بررسی قرار داد. در رشته جغرافیای سیاسی شهرها از جمله پدیده‌های فضایی هستند که از جایگاه برجسته و با اهمیتی در مطالعات جغرافیایی برخوردار می‌باشند به گونه‌ای که در قالب رشته‌ای ویژه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری در ابعاد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، برنامه‌ریزی و ... مورد مطالعه و بررسی قرار میگیرد.

جغرافیای سیاسی شهر پدیده‌های سیاسی-فضایی شهر را در کانون مطالعات خود قرار داده و نقش فرایندهای سیاسی و تصمیمات ذی‌مدخلان اداره امور شهر را در هدایت، کنترل و شکل‌دهی فضا و سازمان فضایی شهر مورد توجه قرار میدهد. همچنین در ژئوپلیتیک، تأثیر و پیامدهای ناشی از تعاملات، ارتباطات و کارکردهای فراشهری از جنبه اثرگذاری بر جریان قدرت سیاسی مورد مطالعه قرار میگیرد. البته این امر به معنی کم‌توجهی به نقش تعیین‌کننده پدیده‌ها و عوامل درون شهری در قدرت سیاسی در سطوح ملی و شهری نیست. در ژئوپلیتیک، شهر به عنوان یک کانون قدرت با قابلیت اثرگذاری گسترده در سطوح مختلف سرزمینی مورد توجه است.

تغییرات دوران پست مدرن شهرها را به یکی از کانونهای توجه و بازیگران سیاسی جهان تبدیل کرده‌اند. به نحوی که، مناسبات ما بین کشورها در فرایند جهانی شدن معاصر، از جهت نوع، مقیاس، روشها، ابزارها و پیامدها دارای تفاوت‌های اساسی با تعاملات ما قبل عصر مدرن یا جهانی شدن سطحی است. (کمانرودی کجوری، ۱۳۹۲) این تحولات سبب شده است که شهرها با

توجه به اهمیت و اعتبار بالایی که در دهه های اخیر کسب کرده اند از موضوعی در کنار سایر پدیده های مورد مطالعه جغرافیای سیاسی فاصله بگیرد و خود را به عنوان حوزه جدید و ویژه ای در قالب جغرافیای سیاسی شهر مطرح نماید. با توجه به اینکه مفهوم اولیه این حوزه مطالعاتی جدید جغرافیای سیاسی است و کشور مفهوم اصلی مورد توجه در مطالعات جغرافیای سیاسی است می توان گفت جغرافیای سیاسی شهر، همانند جغرافیای سیاسی که موضوع اصلی مورد مطالعه آن کشور است، پدیده شهر را به عنوان یک پدیده فضایی- سیاسی به عنوان مفهوم اصلی مورد مطالعه قرار می دهد. (مجتهد زاده، ۱۳۹۰).

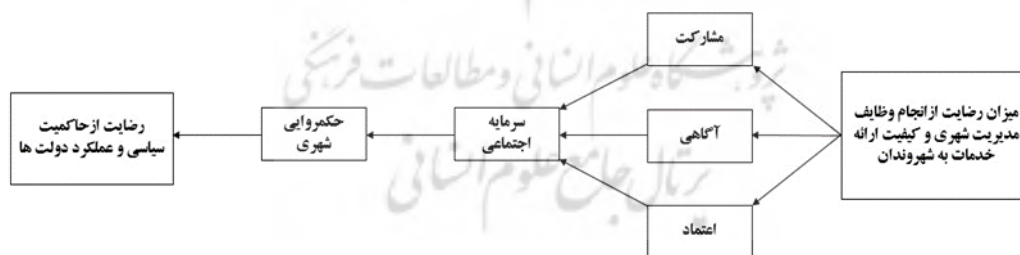
۳-۶- سیستم مدیریت شهری

تعاریف متعددی از مدیریت شهری ارائه شده است و هرکدام از این تعاریف بیان کننده نگرشی نظام مند به مقوله مدیریت شهری است: "مدیریت شهری عبارت است از اداره امور شهر به منظور ارتقاء مدیریت پایدار مناطق شهری در سطح محلی با در نظر داشتن، و تبعیت از اهداف سیاست های ملی، اقتصادی و اجتماعی کشور است" (نوید رضوانی) "مدیریت شهری عبارت است از یک سازمان گسترده، متشکل از عناصر و اجزاء رسمی و غیررسمی موثر و ذریط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی بافت شهری با هدف اداره، کنترل و هدایت توسعه همه جانبه و پایدار شهر مربوطه است." (کاظمیان شیروان، ۱۳۷۳). هدف سیستم مدیریت شهری به مثابه جزئی از سیستم حکومتی، اداره امور شهرهاست و نقشی که دولت برای این سیستم قایل می شود تعریف این هدف را روشن می سازد. تردیدی نیست که این تعریف، هرچه باشد، هدف سیستم مدیریت شهری در جهت اهداف ملی بوده و با آن همسوست و از کلیات آن تبعیت می کند. به همین دلیل برنامه های این سیستم برای ساماندهی امور شهر، به طور کلی در چارچوب برنامه های کلان و قوانین جاری کشور تدوین می گردد و اقدامات این سیستم ناقض مقررات قانونی کشور نیست. (نوید رضوانی)

۳-۷- سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی به طور کلی اشاره به ویژگی های سازمان اجتماعی مانند شبکه ها، هنجارها و اعتماد دارد که هماهنگی و همکاری را برای سود متقابل تسهیل کرده و افزایش منافع حاصل از سرمایه گذاری در منابع فیزیکی و انسانی را به دنبال دارد. (کماسی و حسینی، ۱۳۹۳)

۴- یافته های تحقیق و مدل مفهومی

شکل ۱- مدل مفهومی حاصل از یافته های تحقیق

۵- نظریه های سرمایه اجتماعی

۵-۱- پی یر بوردیو^۱

بوردیو همانند یک جامعه شناس اروپایی در تحلیل خود از سرمایه اجتماعی به تقابل طبقه اجتماعی با اشکال دیگر نابرابری ها تأکید دارد و به همین دلیل تلاش کرده تا نظریه مردم شناسی فرهنگی از باز تولید اجتماعی را ارائه کند. بوردیو سرمایه اجتماعی را سرمایه ای از روابط اجتماعی می داند که در صورت لزوم حمایت های مفید را تأمین میکند. سرمایه ای منبعث از افتخار و احترام، سرمایه اجتماعی برآورد مجموع منابع به طور واقعی یا فرضی است. (علی محمدی، ۱۳۸۵)

1- Pierre Bourdieu

۵-۲- فرانسیس فوکویاما^۱

فوکویاما سرمایه اجتماعی را شکل و نمونه ملموسی از یک هنجار غیر رسمی میداند که باعث ترویج همکاری بین دو یا چند نفر می‌شود. او برای وارد شدن به سرمایه اجتماعی از مفهوم شعاع اعتماد بهره می‌برد و معتقد است که همه گروه‌هایی که مظهر سرمایه اجتماعی هستند دارای نوعی شعاع اعتمادند و به دیگر معنا حلقه‌ای از افراد در هرگروه موجود است که هنجار همکاری در میان آن‌ها عمل میکند گستره این سلسله‌ها می‌تواند از دوستان و جگرگه‌ها تا سازمان‌های غیردولتی و گروه‌های مذهبی را در برگیرد. (کماسی و حسینی، ۱۳۹۳)

۶- شاخصه‌های اصلی سرمایه اجتماعی

اعتماد^۲؛ اعتماد همکاری میان افراد را تسهیل میکند و خود همکاری نیز اعتماد ایجاد میکند. اعتماد مستلزم پیش بینی رفتار یک بازیگر مستقل است (شادی طلب و حجتی کرمانی، ۱۳۸۷)، اعتماد کلید اصلی برای روابط بین شخصی و یا بین فردی در زمینه‌های مختلف است. اعتماد دانش و یا اعتقادی است که اعتماد شونده انگیزه یا محرکی دارد برای انجام دادن عملی که متعهد به انجام آن است. (حاجیانی و رضایی، ۱۳۹۱)

مشارکت^۳؛ مشارکت اجتماعی را می‌توان فرآیند سازمان یافته‌ای دانست که از سوی افراد جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر داشتن هدف‌های معین و مشخص به منظور سهیم شدن در منابع قدرت انجام می‌گیرد. شهود چنین مشارکتی، وجود نهادهای مشارکتی چون انجمنها، گروه‌ها، سازمان‌های محلی و غیردولتی است. (توکلی، دهقانی و زارعی، ۱۳۹۰)

آگاهی^۴؛ پیش شرط اولیه برای مشارکت اجتماع "آگاهی" است. آگاهی یک متغیر معرفتی متعلق به افراد است. جایی که افراد از ماهیت مسائل اجتماعی آگاه نمی‌شوند یا ابزارهای موجود که از جوابگویی به این مشکلات بیخبرند، فرصت‌های مشارکت اجتماعی و حس قوی یا خیره اجتماعی هم پایین‌تر خواهد بود. (کماسی و حسینی، ۱۳۹۳)

۷- موضوعات مهم در حوزه جغرافیای سیاسی شهر

۷-۱- اهداف و راهبردهای مدیریت شهری

اهداف مدیریت شهری: هدف تئوریک سیستم مدیریت شهری، تقویت فرآیند توسعه شهری است به نحوی که در سطح متعارف جامعه زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت و کارآمد شهروندان، به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی فراهم شود. در قالب این هدف کلان می‌توان سه هدف خرد فراگیر برای تمام سیستم‌های مدیریت شهری به شرح زیر تعیین کرد: حفاظت از محیط فیزیکی شهر، تشویق توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار، ارتقاء شرایط کار و زندگی کلبه شهروندان باتوجه ویژه به افراد و گروه‌های کم درآمد (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور)

راهبردها در مدیریت شهری: برای تحقق اهداف و انجام وظایف مذکور، راهبردهای اساسی ذیل ارائه و تدوین می‌شود: انتقال مسئولیت و وظایف برنامه‌ریزی، مدیریت و گردآوری و تخصیص منابع از سوی دولت و سازمانهای مرکزی به مدیریت شهری (نوید رضوانی)، بهبود و توسعه ساختار سازمانی و تشیکلاتی سیستم و امور پرسنلی و قانونی، بهبود شیوه‌های مدیریت مالی و اقتصادی، تاکید بر مدیریت و برنامه‌ریزی استراتژیک و جامع سیستم، بهبود کیفیت محیطی فیزیکی زندگی (حبیبی، ۱۳۹۰) از این‌رو، نظام تصمیم‌گیری شهر با هدف اداره امور شهر و تأمین محیط مناسب زندگی برای شهروندان حکومتی بوده که باتوجه به ساختار سیاسی کلان کشور نسبت به پیگیری امور اقدام میکند. عمده اهداف این سیستم در جهت اهداف کلان حکومت است. باتوجه به موارد فوق، می‌توان نتیجه گرفت که نظام تصمیم‌گیری شهری به عنوان یک سیستم باز برای خود اهداف، محیط، منابع و شیوه‌های خاص اجرایی را داراست و چنانچه هر یک از این عوامل به عللی به رکود کشیده شود، سیستم دچار اختلال گردیده و نمی‌تواند به عملکرد بهینه خود پردازد و لذا ضروری است که همواره دیدگاه سیستمی به نظام مدیریت شهری تسری داده شود و شرایط و محیط مورد نیاز برای فعالیت سیستم مدیریت شهری مهیا گردد. (حبیبی، ۱۳۹۰)

1- Francis Fukuyama

2- Trust

3- Take part

4- Awareness

۷-۲- نهاد حاکمیتی در فضای شهر (حکومت در شهر)

هر چند ویژگیها و ساختار نهادهای قانونی اداره کننده شهر از کشوری به کشور دیگر تفاوت دارد و هر جامعه ای با توجه به ساختار اقتصادی، اجتماعی و سیاسی خود، تعریف خاصی از مدیریت شهری دارد، وظایف کنونی مدیریت شهری تنها محدود به مواردی از قبیل برنامه ریزی، خدمات رسانی، مدیریت فرهنگ محلی، انجام پروژه های عمرانی و غیره نمی شود و جهت دهی فعالیتهای شهری و ترسیم چشم انداز شهر در راستای دستیابی به توسعه پایدار، از جمله مهم ترین وظایف مدیران شهری به شمار می رود. (نظریان و رحیمی) حکمروایی شهری برابر تعریف زیست بوم سازمان ملل (هایتال)، عبارت است از مجموع روش های برنامه ریزی و مدیریت امور شهری از جانب افراد، نهادهای عمومی و نهاد های خصوصی، فرآیند مستمری است که از آن طریق، منافع متضاد یا متعارض با هم همراه شده و به یک کنش همکاری روی آورده می شود. بنا به این تعریف، حکمروایی شهری نهادهای رسمی و همچنین اقدامات غیر رسمی و سرمایه اجتماعی شهروندان را در بر می گیرد. (صالحی، نعمتی و امان پور، ۱۳۹۳) بنابراین نهاد حاکمیت در شهر یا مدیریت شهری بایست به گونه ای برنامه ریزی و عمل نماید که ضمن عمل به وظایف و برنامه های بالادستی در جهت جلب اعتماد، افزایش مشارکت و آگاهی شهروندان از آنچه بر امور شهر می گذرد، در جهت تقویت سرمایه های اجتماعی و تحکیم مقبولیت خود اقدام نماید.

۷-۳- شهر به عنوان کانون اداره سیاسی در کشور (پایتخت، مرکز استان، مرکز شهرستان و ...)

شهرها خود به عنوان پدیده های سیاسی- فضایی هستند که در فضای درونی کشورها و فضای بین المللی شهرهای جهانی، پایتخت ها و ... به صورت های مختلف مورد توجه مطالعات جغرافیای سیاسی بوده اند. اهمیت و برجستگی شهرها در قالب کانون اداره سیاسی در فضای شهر به ویژه در قالب پایتخت کشورها از اهمیت برجسته ای در مطالعات جغرافیای سیاسی برخوردار است. بر این اساس می توان گفت پدیده شهر یکی از موضوعات مورد توجه در جغرافیای سیاسی بوده است که با توجه به اهمیت یافتن و برجسته تر شدن آن می توان آن را در قالب جغرافیای سیاسی شهر با رویکردی دقیق تر و سامانمندتر در قالب شهرهای جهانی، پایتخت ها، مراکز استان ها، شهرستان ها و ... مورد مطالعه و بررسی قرار داد.

۷-۴- ارتباط وظایف شهرداری با رضایت عمومی شهروندان

در میان سازمان های مختلف مدیریت شهری، شهرداری یکی از دستگاه هایی است که ارتباط مداوم و تنگاتنگی با عموم مردم دارد، لذا توسعه همه جانبه و پایدار شهر زمانی عملی خواهد شد که شهروندان از عملکرد شهرداری رضایت داشته باشند. هر شهروند از آغاز تولد تا پایان زندگی نیازمند خدمات این نهاد غیردولتی است. وظایفی نظیر: سیاست گذاری و برنامه ریزی برای توسعه شهری، امور فنی و اجرایی و عمران شهری، وظایف خدماتی، وظایف اجتماعی و فرهنگی و ... همگی از جمله مواردی هستند که بر عهده شهرداری ها و مدیریت شهری می باشد. (حبیبی، کسالایی، افتخاری یوسف آباد و محمدی، ۱۳۹۷)

شکل ۲- مولفه های موثر بر کیفیت زندگی شهر (حاتمی نژاد و محمدی کاظم آبادی، ۱۳۹۶)

در اجرای وظایف بسیار گسترده محوله به شهرداری ها و مدیریت روزآمد آن ها نگرش مبتنی بر لزوم شفافیت، پاسخگویی، اطلاع رسانی و عدالت، مورد تأکید بوده و با سنجش میزان رضایتمندی شهروندان، می توان از چالش های موجود و نقاط ضعف و تهدیدها و فرصت های احتمالی شناخت مناسبی را حاصل کرد. با استفاده از یافته های سنجش رضایتمندی و پایش فعالیت های متناسب با آن می توان نسبت به جلب رضایت حداکثری شهروندان اقدام کرد. (مردعلی، شهبواری و حسین پور، ۱۳۹۲) رضایتمندی تفاوت مابین عملکرد و انتظارات است. اگر عملکرد برابر یا بالاتر از حد انتظار باشد، مشتری راضی است و اگر انتظارات بیش از عملکرد باشد، مشتری ناراضی خواهد بود.

به نظر آدامز، شهروند آگاهانه یا ناخودآگاهانه بهره مندی های خود را با وظایف سازمان مقایسه می کند زمانی که برابری وجود دارد، رضایتمندی ایجاد می گردد. بنابراین علت رضایتمندی شهروندان از عملکرد شهرداری در این نظریه مقایسه ای است که شهروندان میان وضعیت، امکانات و بهره مندی ها از شهرداری را با نیاز های زندگی روزمره امروزی می سنجند. بالا بودن رضایتمندی از محیط شهر را در گروهی ویژگی های زیر عنوان کرده است. از نظر او یک شهر خوب:

- باید دارای ایمنی، امنیت و حفاظت بوده و از نظر بصری و عملکردی محیطی سامان یافته و با نظم باشد.

- باید محیط اجتماعی هدایت کننده باشد و حس مکان را تقویت نماید.

- باید دارای یک تصویر ذهنی مناسب، شهرت و اعتبار خوب باشد و به مردم حس اعتماد و منزلت دهد.

- طراحی شده و از نظر زیبایی شناسی مطبوع و از نظر کالبدی قابل تصور باشد. (براند فری، ۱۳۸۳)

در اجرای وظایف بسیار گسترده محوله به شهرداری ها و مدیریت روزآمد آن ها نگرش مبتنی بر لزوم شفافیت، پاسخگویی، اطلاع رسانی و عدالت، مورد تأکید بوده و با سنجش میزان رضایتمندی شهروندان، می توان از چالش های موجود و نقاط ضعف و تهدیدها و فرصت های احتمالی شناخت مناسبی را حاصل کرد. با استفاده از یافته های سنجش رضایتمندی و پایش فعالیت های متناسب با آن می توان نسبت به جلب رضایت حداکثری شهروندان اقدام کرد. (مردعلی، شهبواری و حسین پور، ۱۳۹۲) در حقیقت بهبود کیفیت زندگی در هر جامعه ای یکی از اهداف مهم سیاست های عمومی است، و به عنوان مجموعه ای از استراتژیهای عملی برای بهبود سیاست، عمل و زندگی برای افراد و گروهی از مردم می باشد. (حاتمی نژاد و محمدی کاظم آبادی، ۱۳۹۶)

نتیجه گیری

افزایش مداوم جمعیت شهری به همراه شکل گیری نیازهای جدید و متنوع شهروندان، اهمیت مسئولیت مدیران شهری را روز به روز افزایش می دهد، به نحوی که امروزه وظایف مدیریت شهری از لحاظ حجم کاری و تنوع وظایف، با گذشته قابل مقایسه نمی باشد و دیگر نمی توان با دیدی صرفاً خدماتی به مدیریت شهری نگریست یکی از مهم ترین عوامل مؤثر در موفقیت عملکرد مدیریت شهری، سرمایه اجتماعی شهروندان می باشد که نقشی بسیار مهم تر از سرمایه فیزیکی و انسانی در سازمانها و جوامع ایفا می کند و شبکه های روابط جمعی و گروهی، انسجام بخش میان انسانها، سازمانها و انسانها و سازمانها با سازمانها می باشد. بدون سرمایه اجتماعی، پیمودن راه های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، ناهموار و دشوار خواهد بود.

بنابر آنچه ذکر گردید؛ عملکرد مدیریت شهری در ایفای وظایف تعیین شده و محوله به نحو مطلوب و چگونگی خدمت رسانی به شهروندان در ابعاد فرهنگی اجتماعی، عمرانی کالبدی و ویژگی های درون سازمانی بر ایجاد سرمایه اجتماعی شهروندان که شامل آگاهی، اعتماد و مشارکت می باشد، تأثیرگذار است. بدین صورت که هرچقدر عملکرد مدیریت شهری کارآمدتر به همان میزان هم اعتماد و رضایت شهروندان بیشتر و به تبع آن نیز سرمایه اجتماعی شهروندان تقویت می گردد. به عبارتی فقدان سرمایه اجتماعی، فقدان سایر سرمایه ها، فقدان اعتماد و در نهایت نارضایتی از سیستم و در واقع تقویت گزاره های تخریب کننده و تنش آفرین را به همراه خواهد داشت و اثری منفی بر قدرت یک کشور خواهد گذاشت. که حاصل آن کاهش قدرت و ثبات سیاسی حکوت و دولت ها خواهد بود.

منابع

- شارع پور، محمود، ۱۳۹۱، جامعه شناسی شهری. چاپ پنجم. تهران: انتشارات سمت.
- حافظ نیا، محمدرضا و مراد کاویانی راد، ۱۳۸۳، افقهای جدید در جغرافیای سیاسی. تهران: انتشارات ص ۱
- مجتهدزاده، پیروز، جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی. ویراست ۲. تهران: انتشارات سمت. ۱۳۹۰: ۵۹، ۶۸
- زاهدی فر، محمدحسین، ۱۳۷۳. ((تحلیل نظام تصمیم گیری در شهر تهران، بررسی امکان پذیری تمرکزگرایی در تصمیم گیری)) پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشگاه شهیدبهشتی
- سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، ۱۳۹۰: ۷
- مویر، ریچارد، ۱۳۷۹، درآمدی نو بر جغرافیای سیاسی. ترجمه: دره میرحیدر و سید یحیی صفوی. تهران: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح: ۲۴۸
- حافظ نیا، محمدرضا، ۱۳۸۱، جغرافیای سیاسی ایران. تهران: انتشارات سمت. ۴۲

- کمانرودی کجوری، موسی و همکاران، ۱۳۸۹، تبیین فلسفی- "مفهومی جغرافیای سیاسی شهر" فصلنامه ژئوپلیتیک. سال ششم. شماره سوم: ۹
- کمانرودی کجوری، موسی، (۱۳۹۲)، "آسیب شناسی ساختار سیاسی و اداره سرزمینی ایران: ابعاد، زمینه ها و الزامات جابه جایی پایتخت سیاسی از تهران"، فصلنامه جغرافیا. سال یازدهم. شماره ۳۸
- نوبید رضوانی، سعید "بهبود مدیریت شهری" دفتر مطالعات برنامه ریزی وزارت کشور ص ۴
- کاظمیان شیروان، غلامرضا، ۱۳۷۳، "الگوی مناسب سیستم مدیریت شهری در ایران" پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشگاه شهید بهشتی. ص ۵۶
- حسین کماسی، سید علی حسینی، ۱۳۹۳، تبیین رابطه بین عملکرد مدیریت شهری و سرمایه اجتماعی شهروندان (مطالعه موردی: محله ولیعصر شمالی)، مجله علمی-پژوهشی برنامه ریزی فضایی، سال چهارم، شماره سوم، ۱۰
- علی محمدی، محمد، (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی و سنجش آن، تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۴۶
- شادی طلب، ژاله و حجتی کرمانی، فرشته، ۱۳۸۷، فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی، رفاه اجتماعی، سال ۷، شماره ۲۸
- حاجیان ابراهیم، رضایی علی اکبر، فلاح زاده میرزا عبدالرسول، ۱۳۹۱، "اعتماد اجتماعی به مدیریت شهری و عوامل موثر بر آن"، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دوره اول شماره ۲
- توکلی، مرتضی، دهقانی، کیومرث و زارعی، رضا، ۱۳۹۰، تحلیلی بر میزان سرمایه ی اجتماعی در مناطق روستایی شهرستان ممسنی (مطالعه موردی: بخش دشمن زیاری)، برنامه ریزی منطقی، شماره ۴، ۴۵
- حبیبی، روزبه، ۱۳۹۰، رهیافتی تحلیلی بر مدیریت شهری، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تیر
- نظریان، اصغر و محمد رحیمی، "تحلیل الگوی مدیریتی شهر تهران"، فصلنامه پژوهشهای جغرافیای انسانی، شماره ۸۱: ۱۱۴
- صالحی رضا، نعمتی مرتضی، امان پور سعید، ۱۳۹۳، "بررسی ساز و کار تأثیرگذاری شاخصهای سرمایه اجتماعی در حکمروایی مطلوب شهری"، مجله علمی-پژوهشی برنامه ریزی فضایی (جغرافیا)، سال چهارم، شماره اول،
- داود حبیبی، افسانه کسالایی، سید جمشید افتخاری یوسف آباد، سید هدایت محمدی، ۱۳۹۷، بازخوانی شاخصهای اثرگذار در رضایتمندی شهروندان از عملکرد شهرداری و مدیریت شهری
- مردعلی، محسن، شهبواری، محمدعلی، حسین پور، رضا، ۱۳۹۲، شاخص ها و ابزارهای سنجش رضایت شهروندان از شهرداری تهران، معاونت مطالعات و برنامه ریزی مدیریت، امور اجتماعی و اقتصادی مدیریت مطالعات زیرساخت های مدیریتی و مالی، گزارش ۱۵۵، تهران
- حسین حاتمی نژاد، لیلا محمدی کاظم آبادی، ۱۳۹۶، "سنجش رضایتمندی از شاخص های کیفیت زندگی در شهرهای جدید"، مجله آمایش جغرافیایی فضا، فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه گلستان سال هفتم/ شماره مسلسل بیست و سوم/ بهار ۴:
- براند فری، هیلدره (۱۳۸۳)، "طراحی شهری به سوی شکل پایدارتر شهر"، ترجمه حسین بحرینی، انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، تهران: ۳۰
- حسین حاتمی نژاد، لیلا محمدی کاظم آبادی، ۱۳۹۶، "سنجش رضایتمندی از شاخص های کیفیت زندگی در شهرهای جدید"، مجله آمایش جغرافیایی فضا، فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه گلستان سال هفتم/ شماره مسلسل بیست و سوم/ بهار ۴: